

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРУГООБІГУ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ У ВИНОГРАДАРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

О.В.Кириллова, аспірант

Одеський державний аграрний університет

У статті розглянуто стадії кругообігу оборотних засобів на прикладі виноградарських господарств Одеської області, визначено деякі його специфічні особливості.

В статье рассмотрены стадии кругооборота оборотных средств на примере виноградарских хозяйств Одесской области, определены некоторые его специфические особенности.

Постановка проблеми. В сільськогосподарських підприємствах Одеської області вартість виробничих фондів на 1 січня 2005 року складала 3,1 млрд. грн., у тому числі оборотних засобів 1,3 млрд. грн, або 40%. Вивчення специфічних особливостей кругообігу оборотних засобів виноградарських господарств півдня України пояснюється тим, що в умовах переходу до ринкових відносин виникли труднощі у формуванні, кругообігу оборотних засобів, а дефіцит їх став хронічним та перманентним (постійним). Вивчення цього явища, розроблення способів подолання негативних чинників, що впливають на формування і ефективність використання оборотних засобів, є актуальною задачею наукового і практичного значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як показує аналіз останніх досліджень, проблеми, пов'язані з кругообігом оборотних засобів, висвітлено в працях багатьох вітчизняних спеціалістів, провідних вчених: Гришова І.Ю. [2], Демчук Л.А. [4], Лайко П.А., Ляшенко Ю.І. [1], Поддєрьогін А.М. [3] та ін. Однак, питанню щодо особливостей кругообігу оборотних засобів у виноградарських господарствах достатньої уваги не приділялось, що і викликало необхідність дослідження даної проблеми.

Мета статті — вивчення стадій кругообігу оборотних засобів на прикладі виноградарських господарств Одеської області, визначення його специфічних особливостей.

Основний матеріал дослідження. Технологічні, економічні і організаційні особливості виноградарства як галузі сільського господарства обумовлюють наявність ряду специфічних моментів, які відрізняють її від інших галузей. Однією з умов безперервності виробництва є постійне відновлення оборотних засобів. Це зумовлено постійністю руху самих засобів виробництва, що відбувається у вигляді їх кругообігу [2].

Кругообіг виробничих засобів підприємства починається з авансування вартості у грошовій формі на придбання сировини, матеріалів, палива та інших засобів виробництва і робочої сили [1]. У цьому полягає сутність першої стадії кругообігу. В результаті грошові засоби приймають форму виробничих запасів (матеріали для установа шпалери, засоби захисту рослин, органічні та мінеральні добрива, пальне, запасні частини тощо), виражаючи перехід із сфери обігу у сферу виробництва. Вартість при цьому не витрачається, а авансується, оскільки після завершення кругообігу вона повертається. Завершенням першої стадії розривається товарний обіг, але не кругообіг.

На другій стадії кругообігу здійснюється виробничий процес, протягом якого людська праця у поєднанні із засобами виробництва створює готовий продукт. Знаряддя та предмети праці переносять свою вартість на готовий продукт, але це відбувається по-різному, з урахуванням деяких особливостей. Так, знаряддя (засоби) праці переносять свою вартість на готовий продукт частинами і зберігають натурально-речову форму протягом кількох оборотів. Предмети ж праці характеризуються повним перенесенням своєї вартості на готовий продукт і втрачають натурально-речову форму за один кругообіг. Таким чином, вони витрачаються протягом кожного нового виробничого циклу і тому після його закінчення повинні поновлюватися новими.

Третя стадія кругообігу полягає в реалізації виробленої готової продукції і отримання грошових засобів. За даними статистики, продукцію виноградарства господарства реалізують переробним підприємствам — 85%, в мережі роздрібною торгівлі — 10%, в рахунок оплати праці — 5%. На 3-й стадії оборотні засоби знову

переходять з сфери виробництва у сферу обігу. Перерваний товарний обіг поновлюється, а вартість із товарної форми переходить у грошову, різницю між сумою грошових засобів, витрачених на вирощування і реалізацію продукції і одержаних від реалізації виробленої продукції, становлять грошові нагромадження підприємства.

Таким чином, засоби виноградарських підприємств в процесі кругообігу здійснюють рух за схемою: грошові кошти — виробничі запаси — незавершене виробництво — готова продукція — засоби в розрахунках — грошові кошти [3]. Закінчуючи один кругообіг, оборотні засоби вступають у новий, тим самим здійснюється їх безперервний оборот. Саме постійний рух оборотних засобів є основою безперебійного процесу виробництва і обігу.

Аналізуючи кругообіг оборотних засобів у виноградарських господарствах, можна впевнитися, що існують деякі особливості (засоби одночасно перебувають на різних стадіях кругообігу; окремі частини оборотних засобів вступають до кругообігу поступово, неодноразово, тоді як закінчують кругообіг всі вони одночасно, коли здійснюється перехід засобів у грошову форму при реалізації продукції; суттєвий вплив на тривалість циклу кругообігу має довжина виробничого процесу, яка визначається природними умовами).

Отже, перш за все, ці особливості пов'язані з тим, що у сільськогосподарському виробництві в процесі праці справу мають, як правило, з рослинами або тваринами, розвиток яких підпорядкований біологічним законам. У силу цього і проявляється перша і найсуттєвіша особливість функціонування оборотних засобів, оскільки кошти авансуються на порівняно тривалий час, який вимірюється в окремих випадках роками. Особливості галузі виноградарства пов'язані з існуванням значного розриву між надходженням коштів та їх витрачанням, тим більше, що виноградники починають плодоносити лише на 3-й рік після закладання, при цьому давати лише близько 20% продукції. Отже, відтворення у виноградарстві є особливий відносно тривалий процес вирощування винограду, успішні результати якого залежать від природних факторів.

Значна тривалість кругообігу викликана тим, що у виногра-

дарстві найбільш тривалий і повільний виробничий цикл, який становить більшу частину часу кругообігу оборотних засобів. У зв'язку з тим, що виробничий цикл має значну тривалість, його питома вага в циклі кругообігу найбільша. Перебування оборотних засобів у сфері обігу — на товарній і грошовій стадії в порівнянні з виробничою стадією значно коротше. Це зумовлює необхідність пошуку резервів скорочення виробничої стадії кругообігу, проте використання таких резервів ускладнюється в зв'язку з об'єктивними причинами: необхідністю перерв у рослинництві, пов'язаних зі специфікою технології вирощування виноградників (необхідні умови для посадки та збору врожаю тощо). Тому важливим для господарств є пошук та застосування резервів прискорення кругообігу у сфері обігу (зменшення дебіторської заборгованості, прискорення процесів реалізації продукції).

Крім значної тривалості та повільності, кругообіг оборотних засобів у виноградарстві відрізняється сезонністю сільськогосподарського виробництва, яка зумовлена неспівпаданням робочого періоду та часу виробництва.

Коефіцієнт сезонності в виноградарстві на мікрорівні можна розрахувати за даними таблиці 1, в якій показано, як витрати праці розподіляються помісячно.

Згідно з даними таблиці 1 коефіцієнт сезонності в цьому господарстві склав:

$$K_{c \max} = \frac{X_{\max}}{X} = \frac{24653}{9338} = 2,64;$$

$$K_{c \min} = \frac{X_{\min}}{X} = \frac{2241}{9338} = 0,24.$$

$P_c = X_{\max} - X_{\min} = 24653 - 2241 = 22412$ люд.-год, тобто максимальні витрати приходяться у виноградарстві на вересень місяць, а мінімальні — на лютий. Розмах сезонності складає 22412 люд.-год.

Таблиця 1

**Розподіл витрат праці у ВАТ ім. Калініна
Тарутинського району Одеської області**

Квартал	Місяці року	Витрати праці на продукцію виноградарства за 2005 рік, люд.-год.	Структура, %
1	01	-	-
	02	2241	2,0
	03	8965	8,0
2	04	9973	8,9
	05	10421	9,3
	06	9861	8,8
3	07	7844	7,0
	08	14568	13,0
	09	24653	22,0
4	10	16809	15,0
	11	3698	3,3
	12	3225	2,9
Разом		112058	100,0

Сезонність виконання технологічних процесів приводить до того, що потреба в оборотних засобах підприємств протягом року нерівномірна. В період максимальної кількості виробничих процесів вона збільшується, а в період мінімальної — скорочується. Важливою особливістю кругообігу коштів виноградарських господарств, яка також значно відрізняє його від інших галузей народного господарства, є своєрідне вивільнення авансованих коштів. Так, вихід продукції у першому кварталі відсутній. У другому кварталі він також залишається нездійсненим. В основному ж виноград надходить у 3 декаді третього кварталу і 1 декаді четвертого кварталу (рис.1).

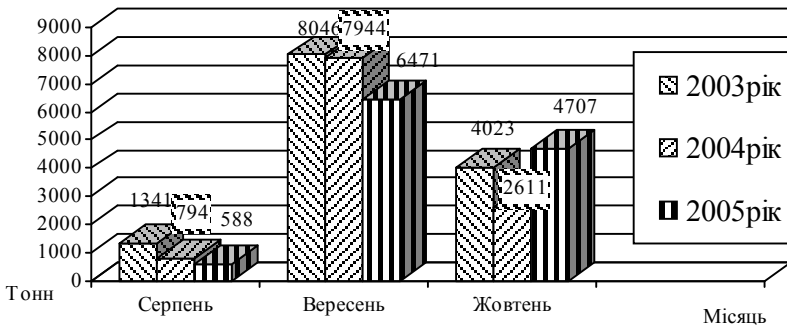
Це одна важлива особливість здійснення кругообігу оборотних засобів у виноградарських господарствах — це відносно короткий період реалізації готової продукції, особливо технічних сортів винограду, так як від збирання до переробки повинно проходити не більше 4 годин.

Далеко не всі господарства мають такі умови (до того ж в період масового виходу продукції створити їх досить важко), тому основну масу товарної продукції господарства продають переробним підприємствам в якнайстисліші строки.

Таблиця 2

**Реалізація винограду господарствами Тарутинського району
на винзавод ЗАТ ім. С. Лазо за 2003-2005 рр., тонн**

Господарства	Квар-тал	Місяці	2003 рік		2004 рік		2005 рік	
			тонн	%	тонн	%	тонн	%
ВАТ "Петросталь"	3	Серпень	1341	10,0	794	7,0	588	5,0
ВАТ "Сонячне"		Вересень	8046	60,0	7944	70,0	6471	55,0
ВАТ ім.Калініна	4	Жовтень	4023	30,0	2611	23,0	4707	40,0
ЗАТ "Зоря"		Разом	13410	100,0	11349	100,0	11766	100,0
ЗАТ "Дружба"								
ЗАТ ім.С.Лазо								
СВК "Прогрес"								

**Рис.1. Реалізація винограду господарствами Тарутинського району
на винзавод ЗАТ ім. С.Лазо за 2003-2005 рр.**

Наростання авансування витрат в оборотні засоби в результаті сезонності виробництва та короткий час реалізації готової продукції зумовлює нерівномірне надходження виручки [4]. Виходячи з того, що процес реалізації відбувається протягом III-IV кварталів — відповідно надходять і грошові кошти. Мінімальні її розміри припадають на I квартал, проте витрати виробництва в цей період зростають (хоча незначними темпами), тому на цьому етапі виноградарські господарства потребують додаткових грошових коштів для авансування у виробництво.

Висновки та пропозиції. Таким чином, при вивченні кругообігу оборотних засобів у виноградарських господарствах були виявлені такі його специфічні особливості: значна тривалість та повільність; тривала виробнича стадія та висока питома вага в циклі кругообігу; значний розрив між робочим періодом та часом виробництва у виноградарстві; нерівномірність наростання витрат протягом виробничого процесу та вивільнення авансованої вартості із кругообігу; відносно короткий період реалізації винограду та нерівномірність надходження грошової виручки. Кругообіг оборотних засобів не має ідеального характеру. Сезонність виробництва винограду і постачання його на переробку спричиняє додаткову потребу в оборотних засобах в літньо-осінній період і вихід продукції в обсягах, що потребують додаткових заходів щодо їх реалізації та засобів для зберігання. Саме це впливає на уповільнення кругообігу оборотних засобів виноградарських господарств. Виноград потребує відповідних умов зберігання та транспортування, тому його слід реалізувати в якнайстисліші строки.

Необхідно збільшити швидкість обороту, що відображає підвищення економічного потенціалу підприємства, оскільки дозволяє вивільнити частину оборотних засобів для розвитку виробництва. Водночас, треба намагатися не лише пришвидшувати рух засобів, але й отримувати максимальну віддачу від їх використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лайко П.А., Ляшенко Ю.І. Фінанси АПК. -К.,2000.
2. Гришова І.Ю. Специфічні особливості кругообороту оборотних засобів на молокопереробних підприємствах // Аграрний вісник Причорномор'я.- 2001.- №6(13).
3. Поддєрьогін А.М. та ін. Фінанси підприємств. -К., 2004.
4. Демчук Л.А. Особливості кругообороту оборотних засобів в сільськогосподарських підприємствах // Науковий вісник Національного Аграрного Університету. – 2001.-№35.